

na izgubljeno mater je toplo čuvstvo, ki greje celo knjigo — a doni mogočno silno, ko bodri za boj zoper sovražnike naroda. Narava in majka, to dvoje daje Kataliničevi poeziji čar, ki ga občutiš, če le vzameš knjigo v roke. Pesmi prigodnice so za tako zbirko manj prikladne; neestetična se mi zdi slika pesmi na strani 16. neprimeren izraz na strani 11., da v grobu majčino srce „gnije“.

Dr. Fran Ilešič.

Adela Milčinović: Ivka. Zagreb 1905. — Cena 2 K (po pošti 10 h več). Naroča se pri pisateljici v Zagrebu, Kačićeva ulica 9. I. —

Knjiga združuje osem daljših in krajših črtic, ki so bile izvečine že objavljene v raznih hrvaških listih. — Pisateljica razume svoj posel dokaj dobro; razvoj in beseda ji tečeta gladko v lahkotnem podlistkarskem slogu. Piše pa tem laglje, ker je videla nekaj sveta; najljubši ji je seveda notranji svet, njeno lastno domovje: žensko srce. Že prva črtica, „Ivka“, po kateri je naša knjiga naslovljena, je posvečena tej snovi. Ni pa se pisateljica vkopala le v notranjost; že kraji, kjer so nastale njene črtice, so jo odvrčali od tega: večini je rojstni kraj Hamburg! Zato sem radovedno prečital črtico „Uz Alsteru“ — ta krasna Alstera v Hamburgu! Ako tam stojiš ob lepem dnevu ali še lepšem večeru, mora te obiti nekaj takega kakor poezija, in bodi še tako duševno oglušel, in radi verjamemo pisateljici, da je ono izgubljeno dekle, rojeno tam na jugu, res za trenotek začutilo nežen dih poezije, tako dolgo, dokler se ni zavedalo, da je — lačno . . .

Tu slika iz mednarodnega vrvenja, „Jedno nedeljno popodne“ pa prizor iz hrvaškega sela i. t. d., vsaka slika brez okraška, brez okvira, nič velikega, ali tudi nič majčkenega; kurentno blago.

Dr. Jos. Tominšek.

Gundulić und sein Osman. Eine südslavische Litteraturstudie von Alfred Jensen. Göteborg, 1900. Strani 442.

Poročal sem že čisto kratko o tej knjigi; naj mi bo dovoljeno, tu malo obširneje navesti vsebino te znamenite študije našega švedskega slavista Jensena. Knjiga je sicer naslovljena le „Gundulić und sein Osman“, a pisatelj razpravlja tudi o drugih sodobnih pisateljih, o kulturnih in političnih odnošajih Dubrovnik. Naslanja se na korenite študije Jirečkove, nam podaja Jensen v prvem poglavju zgodovino mesta, omenja razne dobe benečanske in turške oblasti in se dotika tudi politične ustave. Republika sicer ni bila materijalno bogsivedi kako močna, a zato se je odlikovala duševno, kar je pripoznal že Benečan Soranzo, ki je leta 1575. potoval skozi Dubrovnik v Carigrad. Da ne omenjam drugih mož, ki so se pohvalno izrazili o teh „jugoslovanskih Atenah“, naj zadostuje le odlomek iz spominov maršala Marmonta, ki je vladal tam od 1808.—1814. l.; on piše: „Jamais ou n'a vu un pays plus heureux, plus prospère par un louable industrie, un sage economie et un aissance bien entendue“.

Drugo poglavje prinaša pregled literature pred Gundulićem. Tu razpravlja Jensen tudi o vplivu italijanske renesanse in prihaja do zaključka, da se edino pod tem vplivom da razlagati tako cvetoča književnost dubrovniška. Veliko zapreko pa vidi pisatelj v tem, da Dubrovnik ni imel svoje tiskarne. Obširneje se peča z Menčetićem, pesnikom ljubezni (1457—1527). Zanimive so Jensenu tudi pustne igre „poklade“, po katerih prehaja na Marulića in Lucića. Zadnjega „Robinjo“ analizira dokaj obširno in temeljito.

Mnogo truda je pisatelja stalo naslednje poglavje. Z veliko natančnostjo je preresetal vso genealogijo rodbine Gundulićeve in kot letnico rojstva našega pesnika navaja 1588. Potem priobčuje ves register služb in dostojanstev, ki jih je

pesnik opravljal — dvakrat je bil senator: leta 1634. in leta 1636. Umrl je l. 1638. — Ime je od ital. besede gondola, ki izvira bržkone od gršk. *κονδου* = vrč, posoda, ali pa od *κοντελας* = čolnič. Pesniški razvoj se je vršil, kakor pravi Jensen, pri Gunduliću od zahoda proti vzhodu, t. j. od italijanske umetne poezije k narodni domači. Precej vrednosti ima pesnitev „Suze sina razmetnoga“ (Solze izgubljenega sina), še več pa igra „Dubravka“ v treh aktih. Jensen navaja vso vsebino, razmotriva vplive in zaključuje z glavno idejo „Dubravke“: „non bene pro toto libertas venditur auro“.

Peto poglavje obsega vsebino „Osmana“ od I.—XIII. in od XVI.—XX. speva in v šestem je obdelano jako zanimivo vprašanje o rokopisih. Štirje celotni so v frančiškanski biblioteki v Dubrovniku, razen teh še trije manjši pod števil. 99, 100, 473. En rokopis je celo v Rimu. Tri ima Adamović in dva dr. Čingrija. Da je „Osman“ izšel tako pozno, je vzrok pač strah pred Turki, kakor misli Jensen, nekoliko tudi pred Benečani, ker so ti kaj radi igrali vlogo ovaduhov. Šele Volanti je rešil „Osmana“ pozabljenosti in leta 1826. je izšla prva izdaja — skoro 200 let po pesnikovi smrti. Sledile so potem druge izdaje in leta 1877. je izdal „Osmana“ dr. Pavić po naročilu jugoslovanske akademije.

V sedmem poglavju razpravlja Jensen vprašanje, kje sta ona dva speva, ki ju manjka v „Osmanu“, t. j. 14. in 15. spev. Razni literarni zgodovinarji so navajali tudi razne vzroke, posebno pa potres l. 1667. Jensen pobija to trditev, kajti onih dveh spevov je manjkalo že v rokopisu iz leta 1651—53, torej 14 let pred potresom! Pisatelj misli, da Gundulić teh dveh spevov ni sploh nikdar napisal. V tem odstavku Jensen polemizira tudi proti Paviću, ki trdi, da „Osman“ ni celoten, ampak se da ločiti v dva epa: v „Osmana“ in v „Vladislavjado“. Sicer pa se pohvalno izraža o študijah dr. Pavića.

Kakor vsak ep ima tudi „Osman“ tuptam kak liričen moment; take momente je Jensen zbral in jih podal v celoti. Navadno so to srčni izlivi ženskih oseb, a tudi pesnik se večkrat zatopi v kako moralno premissljevanje. Ob smrti Osmanovi (XX. 57—100) vzklika: „Učite se tu, vi ošabneži, ki živite brez strahu, da ni tako močnega gradu, da bi se ne podrl. In če je usoda carja, ki ga vsi ljubijo in častijo (Osman je bil dokaj priljubljen vladar) taka, kaj naj pričakujete vi, katerih imena je svet komaj slišal.“ —

Nadalje razpravlja Jensen v svoji študiji o vplivu Tassovega „Gersusalemme liberata“ na Gundulića. Navaja tudi paralelna mesta (str. 281.) in primerja vsebino sploh in tudi posamezne osebe. Tassovemu in Gundulićevemu epu je glavna misel: „vanitas vanitatum!“ Razen tega išče Jensen tudi v dubrovniški literaturi podobnih mest k „Osmanu“, kakor n. pr. v Čubranovićeви pesmi „Jegjubka“ (Ciganka).

Zanimivo je, kako piše pisatelj o slovanski zavesti v Dubrovniku. On pravi, da se je mesto dobro zavedalo svoje narodnosti in vzajemnosti z drugimi slovanskimi plemeni. Jensen piše na strani 309. tako: „Es zeugt fürwahr sehr vorteilhaft von der geistigen Entwicklung der slavischen Bevölkerung Ragusas, dass man sich in dieser abgelegenen, ursprünglich romanischen Stadt für entfernte Slaven interessierte und Kenntnis von der damaligen Slavistik nahm — es war dies zu einer Zeit, wo das ganze übrige Südslaventum politisch, litterarisch und teilweise auch moralisch vernichtet war.“ — Omenja potem pisatelje, ki so se pečali tudi z drugimi Slovani, in citira „Osmana“ III. stih 62., kjer Gundulić govori o slov. narodnih pesmih. Tému vprašanju je posvečen več XI. odstavka; Jensen dokazuje tu, kako se je Gundulić posluževal narodnih stalnih adjektivov (str. 383. do 385.). Potem našteva iz „Osmana“ slovanske reke (str. 378.) in mesta (str. 379.).

V XII. poglavju razpravlja Jensen o zgodovinski podlagi „Osmana“. Pisatelj citira po Zinkeisenu karakteristiko carja Osmana (stran 397.), podaja nam potem sliko države Poljske v oni dobi in omenja Vladislava kot hrabrega in odločnega vojaka. Tu omenja pisatelj, da so tudi Poljaki opevali isto snov — bitko pri Hočimu leta 1621., v kateri je bil Vladislav Osmana pobil — pod naslovom „Wojna Chocimska; spesnil je ta spev Waclaw Potocki.

V zadnjem poglavju govori Jensen o prevodih Gunduličevega Osmana. Lahki imajo dva: prvega iz l. 1827. in drugega iz l. 1838., ki ga je oskrbel „Vidovich di Sebenico“ v stancih. Sta tudi dva latinska prevoda, drugi iz leta 1865. v heksametrih. Drugi narodi se ne morejo ponašati s kakim celotnim prevodom, še celo študije o Gunduliču so redke in plitke.

Ob koncu pravi Jensen, da je hotel s to razpravo doseči le to, da bi se drugi, ki so zmožnejši v tej stroki, za ta predmet bolj zanimali. Slavistom kliče na strani 391.: „Die Grube des „Osman“ verbirgt noch Schätze. Greift nur hinein, ihr jungen Slavisten, wo ihr packt, da ist's interessant“.

Knjiga je pisana nemški in je dokaj redka; izšlo je ni več nego 101 izvod. Jezik sicer tuptam ni uglajen, a tega Švedu ne smemo zameriti. Z vsebino se je res zelo trudil, predno je zbral tako obširno gradivo. Zato mu moramo biti prav hvaležni. Majhen nedostatek pač ima delo — registra ni na koncu, ki bi bil pri tako obširni razpravi jako potreben; seveda ni zaradi tega zasluga Jensenova za stvar samo nič manjša.

Janko Bratina.

Letni časi. Spevoigra. Dvo- in triglasni zbori s samospevi, dvospevi ter z deklamacijami, uravnani za spremljevanje na klavirju ali harmoniju. Slovenski mladini poklonil Anton Kosi. Cena 3 K 20 h. Založil izdajatelj (A. Kosi, učitelj v Središču na Štajerskem).

Tako je naslov 20 strani moderno opremljenemu, lično tiskanemu delu, ki je prvo take vrste v Slovencih! Poleg tega glasbenega dela je pa g. Kosi izdal še knjižico: „Besedilo spevoigre Letni časi“. Dvo- in troglasni zbori s samospevi ter z deklamacijami, uravnani za spremljevanje na klavirju ali harmoniju. Cena enemu izvodu 24 h. Ako se naroči večje število iztisov, se cena primerno zniža. Strani 23.

Jako veselo iznenaden sem pregledal ti dve publikaciji. Poznam izredno marljivega tovariša Kosija, ki si je pridobil že veliko zaslug na polju mladinskega našega slovstva. Da se pa poloti toli težavnega, gmotnih žrtev zahtevajočega dela, ne bi bil pričakoval! Tem večje hvale smo mu dolžni!

Spevoiger za mladino doslej Slovenci še nismo imeli, zato je to delo edino svoje vrste, kakor sem že rekel. Tuptam so res marljivi učitelji na kaki večrazrednici doslej uprizorili kako manjšo spevoigro — a te spevoigre so bile — nemške in slovensko učiteljstvo je imelo mnogo truda s tem, da je dotični tekst šele poslovenilo itd. Kosijeva spevoigra je pa izvirno delo, ki je